

TÖRÖK MIKLÓS*

Kutyadolgok

(részlet)

Irodalom

A szabadság utáni hétvégére Gusztinak támadt egy olyan ötlete, hogy ki kéne mennünk valamelyik erdőbe szedret szedni, mert ebből remek gyümölcsbort lehetne készíteni, alig röpké három hét alatt. Persze, lelkesen megszavaztuk, bár arról, hogy elegendő cukrot honnan szerzünk majd hozzá, sejtelmünk sem volt.

Ebben az időben már nagyon népszerűvé, illetve kényyszerűvé vált minden olyan hiánycikknek a pótlása, házilag kotyvasztása, ami vagy eltűnt a boltokból, vagy annyira javították tudományosan a minőségét, hogy kipróbálnia csak annak volt érdemes, aki szándékosan óhajtott összeszedni egy olyan garantált sárgaságot, aminek a kúrálása köztudottan nagy lemondással és hosszú diétázással lehetséges, éppen a kínálat választékának alapján. De hogy ez valóban hatásos recept lett volna egy beteg társadalom gyógyítására is, eléggé kétséges...

Gusztí nyolcötvenes Fiatjában kissé szűk volt a hely, főleg azért, mert Dáma egyfolytában látni akart. Ilyen autóbuzi állatot, mint a kutyám, még életemben nem láttam, és igazán sejtellem sincs, honnan támadt ez a lelkes vonzalma a járgányok iránt. Attól kezdve, hogy valamikor a sógor hazavitt bennünket a Daciájával, nem lehetett vele bírni.

Gyuhit, a kör meghívott író vendégét kellett egyszer megvárunk az állomáson, mert éjfél után érkezett a vonatja és nálunk aludt. Villamos ilyenkor már nem járt, és a Szacsvey utcáig bizony jól ki kellett lépni, hogy fél óra alatt hazaérjünk. De ezen a november végi hideg éjszakán, szakadó esőben éppen ez csábított a legkevésbé, ezért jóval korábban foglaltam egy taxit, mert nem teljesen mindegy, hogyan ázik el valaki. Kívülről, ami megfázásra vagy tüdőgyulladásra biztosíték csupán, avagy belülről, amit azonban másnapra ki lehet aludni.

Ismerve Gyuhit, kétség nem férhetett hozzá, mire voksol, ha választani kellett volna, és a kijárattól a nyakunkat behúзва szaladtunk a taxihoz.

– Ne! – kaptam a karja után, de már késő volt.

Félig se nyílt még ki a kocsis első ajtaja, Dáma, mint egy fürge gyík, be is suhant rajta és az ülésre telepedve olyan barátságosan szuszogott a meglepetéstől dermedten pislogó sofőr arcába, mintha még egy puszit is akart volna adni. Az ülést persze összesározta, de a nagyobbik baj az volt, hogy a jóember valamennyire magához térve, egy disznóölést idéző hörgéssel kiugrott az autóból és fittyet hányva a szakadó esőnek, az öklét rázva tar-

TÖRÖK MIKLÓS (1946, Nagyvárad – 2013, Frankfurt am Main) novellista, publicista. Szülővárosában érettségizett, kisegítő tanár volt Kiskerekiben, dolgozott a bábszínházban, volt fényképnagyító, táviratkihordó, szobafestő, rovarirtó. 1966–82 között a nagyváradai Ady Endre Irodalmi Kör vezetője. Novellát, riportot, publicisztikát közölt az Utunk, Ifjúmunkás, Fáklya, Igaz Szó, Szabadság, Bihari Napló, Erdélyi Napló, Kelet-Nyugat, Nyugati Jelen, Várad stb. hasábjain. 1982-ben Németországba emigrált. 1986–92 között a Verlag Sipos, Maecenatura Hungarica főszerkesztője, a Magyar Újságírók Országos Szövetsége, az Erdélyi Magyar Írók Ligája, a Freier Deutscher Autorenverband és az International Federation of Journalists tagja.

tott egy kisebbfajta előadást a le- és felmenő rokonságunkról, egyre nyomatékosabban követelve, hogy távolítsuk el azt a szörnyeteget a kocsijából, ami nem az állatkert tulajdona, hanem az állami taxivállalaté.

Így aztán caplathattunk öntött ürgékként hazáig és még egy vacak sampon se volt nálam, hogy legalább a hajunkat becsületesen megmossuk. Persze, ezt az egészet el lehetett volna kerülni, ha Gyuhi nem ugrik neki olyan gyorsan az első ajtónak, hanem bevárja, míg én Dámát hátul, a két ülés közé fektetve beszállok, és ezt a taxis se vette volna észre.

Útközben, Gusztíék autójában elmesélni a sztorit persze sokkal kellemebb volt, mint annak idején végigélni, és jobban is mulattunk rajta.

A szedres jó húsz kilométerre volt Varadeától, az emelkedő hegyek lankáin, nem messze az országúttól. Ameddig a szem ellátott, bokor-szigetek-től foltos legelő borította a püpos dombokat, a sötétzöldbe játszó erdők karéjáiig. Kosarakkal és vedrekkel felszerelve indultunk neki az aratásnak, s bár akkora fekete szederszemektől roskadoztak a szűrős indák, mint valami nagy szemű cseresznye, mégis reklamáztuk a teremést a zsuroriságáért. Nem lett volna sokkal praktikusabb dinnyenagyságúra tervezni, a rengeteg tövis helyett, ami már mindenkinek helyenként véresre karmolta a kezét-lábát?... Igaz, hogy a paradicsomi kiűzetés üzenete szerint – „az te orcádnak veritékével egyed a te kenyeredet” – megvalósult, de arról, amit a szederből akartunk csinálni, egyetlen szó sincs, méltatlankodtunk valódi izzadságunkat törölgetve, és csak egymás között cserélgettünk hasznos tanácsadás ürügyén olyan marhaságokat, mint amilyeneket Nagy Vezérünk szokott osztogatni az ország népének.

Így telt az idő és gyűlt a szeder, amikor a rovarzümögéses délután békéjét egy gerincbe hasító, éles sikoltás repesztette csenddé, vérszínű iszonyná, és a béna rémület valóságos karót vert belénk.

Kriszta kiáltott, bukdácsolva futva, lobogó, aranyszőke haján a napsugár nézte meg magát, és mögötte fekete, leszegzett szarvú bika fújtatott vadul.

– Dámaaaa!!! – szakadt ki belőlem artikulátlanul a hang. A pici lány elesett és a nagy, többmázsás állat már-már keresztülgázolt rajta, gyilkosként előreszegett szarvainak rohamával, amikor Dáma, szinte az utolsó pillanatban, megjelent.

Nem tudom, hogy csinálta, de nem szaladt, hanem repült, akár egy lövedék, a bika nyakának és így térítette félre. Amíg Kriszta zokogva, a térdét fogva sántikált felénk, Dáma mint egy matador csalogatta a felbőszült kolosszust maga után, ügyesen kitérve az öklelő szarvak kaszálása elől.

Verekedni többször láttam már a kutyámat, de ez a viadal valóban vérre és halálra ment. Mindkettőnek habot vert a nyála, s bár az elején, egymással szemben állva, csak a bika rohamozott, mind dühösebben öklelve a levegőt, Dáma bámulatos stratégiával váltott a védekező kitérésből vad támadásba. A bikát, egyik pillanatnyi megtorpanását kihasználva,

* 1994-ben megjelent regényének egy részletével és egy novellájával emlékezünk az öt éve elhunyt íróra. Tóth Ágnes visszaemlékezését a 101. oldalon olvashatják.

azzal kényszerítette helyben maradásra, hogy körözni kezdett körülötte. A másik persze követte, de olyan gyorsan nem tudott utána forogni, hogy Dáma el ne érje a hátsó lábát és ezzel a nagy baromnak minden esélye megszűnt.

A bokszert csontot roppantó harapásától már csak bőgni tudott és tehetetlenül keringeni. Dáma még a kecske-csellel is megpróbálkozott, hogy a lábát kirántva felborítsa, de ehhez túl nehéz volt az ellenfél, és csak annyit ért el, hogy egyre mélyebbre hatoltak a fogai, rettenetes fájdalmat okozva a mind vesztettebben ordító baromnak.

Ekkor került elő a paraszt, aki valamelyik bokor tövében aludhatott ahelyett, hogy a jószágra ügyelt volna, és dühösen káromkodva lengette a hosszú botját felénk. A bikája közben bicegve menekült, majd lerogyott kínjában és vonagló rúgásokkal próbálta Dámát elűzni, de az most a hátát kezdte harapdálni, amúgy frissiben, véresen, uzsonnára. A paraszt nem láthatta az előzményeket, csak azt, hogy megcsúfolták a drága állatát, és a marhája értelmével rohant ordítva Dáma felé, azzal az eltökélt szándékkal, hogy ott üti agyon.

– Vissza! – kiáltottam figyelmeztetően, de a kutya remek hallása már érzékelhette az újabb veszélyt, csak olyan ravasz volt, hogy a döbbenet bennünk is megállította a vérkeringést.

Ütésre emelt botjával szinte már mellé ért, amikor Dáma felpattanva kilőtt, rá a paraszt magasra emelt kezére. Messzire repült a furkós és az ember forogva meghemperedett. A hívással mit sem törődve, a bika vérétől lucskos pofájával még belemorgott néhányszor a halálra rémült paraszt képébe, s csak aztán indult felénk, puhán kígyózó léptekkel, mint egy elégedett tigris.

Az autóban még sokáig nagyokat prüszkölt, fújta ki orrából a bika ingerlő trágyaszagát, és időbe telt, amíg bőre alatt vonagló izmainak remegése is csillapodott. Ha valaha lehettem büszke a kutyámra, az mind semmi ahhoz a keblet dagasztó érzéshez képest, ami a veszély múltával elfogott.

Talán valami kínai bölcs mondta, olyan háromezer évvel ezelőtt, hogy az az ember, aki nem ültetett fát, nem volt egy kutyája és nem nevelt fel egy gyereket, az nem élt... Lehet benne valami, bár ezt a szép gondolatot érdemes volna kicsit bővíteni is. Például: az a kutya, amelyik életveszélyből ment meg egy gyereket, az nem élt hiába...

Az öreglány

Rólunk úgy szokás beszélni, hogy az új generáció. Erőnk van és tökéletesnek hisszük magunkat. De a nagy előrenézésben fogalmunk sincs, hogy honnan jövünk. Valahol felborult a mérleg. Vajon akad, aki megpróbálja egyensúlyba hozni?

A huszadik évét töltötte, amikor a főispánhoz került, hogy zongorázni és németül tanítsa a három gyereket. A hatalmas lakásban nehéz antik bútor, vakító damasztabrosz és ezüst evőeszköz volt. Vasárnapi kocscikázás, nagy ebédek, hetenként ismétlődő zsúrok. Szép volt az élet. Gondtalan, vidám napok, hetek, hónapok egymásutánja. Családtagként kezelték, és senki nem érezte vele, hogy csak egyszerű fizetett alkalmazott. Ezt csak ő érezte. Álmatlan éjszakáin keserűen gondolt arra, hogy mindebből a ragyogásból, jólétből semmi sem az övé. Egyszer vége szakad és akkor... akkor nem tudta tovább folytatni. Kimondhatatlanul vágyott arra, hogy saját, önálló élete legyen, csendes, meghitt otthona, ahol a más gyerekei helyett a sajátjait szeretheti. De erről soha senkinek nem beszélt. Túrta a társaság ugratásait, hogy vénkisasszonynak nevezzék, és fölényesen mosolygott, ha valaki a házasságot szóba hozta. Sőt, mindenki legnagyobb megrökönyödésére nyíltan visszautasította egy tüzetiszt udvarlási kísérletét. Igaz, nem tetszett túlságosan, meg aztán csak katona volt. Egy örökös bizonytalanságra alapítson családot? Olyannal kösse össze az életét, akit bármikor elnyelhet a háború? Semmi kedve a hadiözvegységhez. Aztán felbolydult végleg a világ, a főispánék elmenekültek. Másik úri család következett, pimasz, elkényeztetett gyerek, unalmas zongoraórák. Az úr ajánlatai elől kénytelen volt minden éjjel elbarikádozni a szobája ajtaját. És az idő telt. A meddő, fásult hétköznapi szürkén egymásba mosódtak. Már huszónhét éves múlt. Mindenki szerint vénlány.

És nagyon úgy nézett ki, hogy az is marad. Igaz, hogy szép volt, nem látszott még huszónháromnak sem, de ő már nem hitt a királyfi mesében... Aztán férjhez ment. Maga sem tudja, hogyan, még most is olyan homályos az egész. Derék, bajuszos, állandóan nevető férfi volt. Mikor megismerkedtek, olyan szakértői szemekkel mérte végig, mint egy versenylovat, és azt mondta: „Maga éppen feleségnek való. Főzni tud?” Ő haragudott és elpirult. „Nem tudok főzni!” „Nem baj, majd megtanul” – legyintett az nagylelkűen és kacagott. Kacagott akkor is, amikor a rothadó padlójú szobába bevezette, ahol az egereken kívül csak egy recsegő hencser volt. Akkor is, amikor egy reggel össze kellett seperni a havat, amit az ajtó alatt befűjt a szél. De dolgozott. Jó szakember volt, kitűnő érzékű asztalos. Mire a gyerek járni tanult, már egy új lakás és pici műhely tulajdonosai voltak. Vállalt, dolgozott, gyarapodott.

Volt olyan nap, hogy egy fél ház árát megkereste. De volt olyan éjszaka is, amikor kettőét mulatta el. Ital, cigány és kártya. Ebben nem ismert határt. A züllések végén pedig, ha az alkoholtól gőzölgő fejjel hazatért, a hatalmas ember jámboran meghunyászkodott az asszonyka előtt, és ilyenkor napokig magázódtak. Őt helyett dolgozott, figyelmességekkel kedveskedett, és mindent megpróbált, hogy kiengesztelje. S mikor sikerült, kezdődött az egész előlről. Ha valamelyik kocsmában rátalált a felesége, szó nélkül felállt, és abba hagyott mindent, nehogy megint felborítsa az asztalt, és összetörje a cigány hegedűjét. Mert az asszony még ilyet is csinált. A zenészek átmentek az út túlsó oldalára, és csak onnan mertek hangosan köszönni: „Kezicsókolom, nacsasasszony!” És ugyanez a viszony volt a konflisokkal. Mert az asszony nem hagyta magát. Mindenkinek odamondott, és nem tűrt ellenkezést. Ő állította élére a garast, döntötte el, hogy mire van szükség, és mit hogyan kell csinálni. Az ember ráhagyta. Tudta, hogy igaza van. Tisztában volt a felesége értékével és a magáéval is. Ő csak dolgozott, mulatott, és engesztelte a feleségét. A többi nem érdekelt. Az asszony vezette a háztartást, nevelte a gyereket, intézett minden ügyet. Elérkezett a pillanat, amikor meglett a lehetősége arra, hogy úgy rendezze be az életét, ahogy azt valamikor megálmodta. Hogy teremtsen egy olyan otthont, amelyet mindig szeretett volna. Perzsaszőnyeg lett az egyik szobában, diófa bútor, festmény és porcelán. A másikban szalongozó garnitúra, antik vázák és versenyzongora. A fia jól tanult és orvosnak készült. S ez mindeért kárpótolta. A mások gyerekének adott fiatalságáért. A küzdelmes asszonykoráért. Az álmatlan éjszakáiért. Mindenért. Aki egész életében csak adott, nagyon meg tudja becsülni, hogy osztozkodhat valakivel a jóban. De ez nem tartott sokáig. Új háború volt, és a fiát behívták katonának. És az asszony, aki soha nem imádkozott, elkezdett a templomba járni. Nem hitt az Istenben, de most hinni akart. Hogy legalább az óvja, hozza vissza egészségesen a fiút. Ezért akarta, hogy legyen Isten... De nem volt. Csak egy tábori levelezőlap, idegen kézírással. Néhány fekete betű egy fehér papírlapon. Ennyi maradt a fiából. Az asszony nem hitte, hogy van még valami keresnivalója ebben a világban. Hogy jöhet még folytatás. De jött. Egy unoka. „Ez a fia műve! – tette az asztalra a hajdani menyasszony a pár hetes csecsemőt. – Csináljon vele, amit akar, nekem nem kell” – és otthagya. Fiú volt, nagy szemű és állítólag az apjára hasonlított. Az anyját soha többé nem látta. Elment valami katonákkal, és nyoma veszett. A nagyapa pedig a borospohár helyett az unokával éjszakázott. Reggelig sétált a pólyával a karján, és aztán dolgozni ment. A kicsi már nem is tudott az ágyban aludni. Csak ha ringatták. Mikor letették, ordított. Így hát inkább nem tették le. Tenyerükön hordták, karjukon ringatták az új reményt, az új értelmet. És jött a hír, hogy a fia mégis él. Valaki látta a fogolytáborban. A férfiak lassan hazajöttek. De a fia nem. Az nem akart jönni. Hiába várták hárman. És a kicsi már óvodába járt. Annyit hallott az

apjáról, hogy minden délben megkérdezte: „Apuka mikor jön?” „Ma, vagy talán holnap” – mondta az asszony, és ilyenkor gyorsan átment a másik szobába. Nem is látta senki a könnyeit. Csak egyszer, amikor a férje kacagó arcára is örökre ráfagyott a mosoly. Hiába akartak négyen lenni, csak ketten maradtak. Egy öregasszony és egy gyerek, akik élni szerettek volna. Az asszony az unokájáért. A gyereknek pedig szép volt az élet. Ő nem tudta, hogy a születésnap tortája a nagyapja műhelyéből van. De lassan elfogyott a műhely is. Maradt a kicsi nyugdíj, és az élni akarás. Az asszony mégsem panaszkodott. Szombatonként letörölte a bútorokat és a vázák kerek, szögletes nyomai eltűntek a vékony porréteggel együtt. Hogy sajnálta-e? Bizonyára. Az ember nem válik meg szívesen attól, amiért megküzdött. De tudta, hogy másképp nem lehet. Elcserélte a lakást is. „Kettőnknek jó lesz a kisebb is. Meg aztán túl sok munka volt ezzel a naggyal” – és eladta a fölösleges bútorokat. Csak a zongorát siratta meg. Az nagyon a szívéhez nőtt. De ha ránézett az ugráló gyerekekre, nem tudta sajnálni tovább. Látszólag még a fiáról is megfeledkezett. De éjjelenként, ha nyílni hallotta a kaput, felriadt és feszülten várta a csengetést. Azután nem tudott elaludni. Csak hánykolódott, vagy meggyújtotta a villanyt és olvasni próbált. Így peregtek az évek. Ment el a házból a perzsaszőnyeg, festmény, porcelán. Ing lett belőle, nadrág, meg krumpliceves... Az unoka most egyetemre jár. Hosszú haját visel, blue jeanst, és bömbölteti a rádiót, ha néha hazajön látogatóba az „öreglányhoz”.